

Alan Labus: POLITIKA I NOVINE U NEZAVISNOJ DRŽAVI HRVATSKOJ, PLEJADA, Zagreb, 2011., 299 str.

Rukopis knjige doc.dr.sc. Alana Labusa: „**Politika i novine u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj**“ obuhvaća 299 stranica s 888 bilješki (ispod crte). Sastoji se od četiri poglavlja, od kojih su dva temeljna: **II. Politika i novine** i **III. Saveznici u tisku NDH**, s deset potpoglavlja, dok su ostala dva poglavlja: **I. Uvod** na početku i **IV. Zaključak** na kraju.

U **prvom uvodnom dijelu** – autor nas upoznaje s predmetom knjige, tj. obradom utjecaja politike na novine Nezavisne Države Hrvatske /NDH/ te kako su u tim novinama prikazani Saveznici od Staljingradske bitke 1942./1943. do pada Berlina početkom svibnja 1945. uz kritički osvrt na dosadašnju historiografiju o problematici ustaške promidžbe te ratne promidžbe nacističke Njemačke i fašističke Italije.

U **drugom dijelu: Politika i novine** – autor nam predočuje model ustaške kontrole medija, prema uzoru nacističke Njemačke i fašističke Italije, i uz domaće posebnosti, uz cio organizacijski i kontrolno-direktivni ustrojen sustav službene promidžbe NDH. Pokazuje kako u se novinari našli na udaru takve represivne politike u NDH, kroz ustaške čistke novinskih redakcija, ustašku cenzuru i djelovanje ratnog Hrvatskog novinarskog društva, čime je bio pogođen niz novinara. Autor dalje daje pregled značajnijih novina i časopisa u NDH (uz analizu tjednika: *Hrvatski narod, Nova Hrvatska* i *Spremnost* – Zagreb, *Hrvatski list* – Osijek i *Novi list* – Sarajevo, te humorističkih tjednika *Šilo* i *Vrabac* – Zagreb, koji su donosili niz karikatura posvećenih odnosima Saveznika ili njihovom ratnom položaju), uz popis njihovih urednika i najvažnijih dopisnika iz inozemstva, te načina kako su dolazili do vijesti, ali i do stranog tiska, uključujući neutralnog i savezničkog. Autor uočava da je u tjedniku *Spremnost*, koji je nešto drugačije profiliran namijenjen prvenstveno inteligenciji, iako suštinski ne odstupa od „načela ustaškog novinarstva“, posljednjih mjeseci pred kraj rata u rubrici *Ođjeci iz svijeta* „dolazi do promjene u načinu izvještavanja s europskih ratišta pa izabrani članci u rubrici često poprimaju karakter neutralnog promatrača, bez uobičajenog navijačkog pristupa“.

U **trećem dijelu: Saveznici u tisku NDH** – autor daje pregled pisanja tiska NDH o savezničkim, ali i o osovinskim ratnim poduhvatima te odmjeravanju ratnih uspjeha zaraćenih strana. Počinje s

operacijom „Barbarossa“ tj. napada nacističke Njemačke i njezinih saveznika na SSSR lipnja 1941., te prati događaje do Staljingradskog poraza, prekretnice na Istočnom bojištu krajem 1942. i početkom 1943. kroz naglaske i zaključke novinskih izvješća u NHD, te vojnu i političku situaciju u samoj NDH u to vrijeme. U tom predstavljanju zanimljiv je politički zadatak tiska NHD, poglavito na osovinske gubitke na Istočnom bojištu, gdje su bili angažirani i hrvatski legionari iz 369. „Vražije“ pukovnije, pod njemačkim zapovjedništvom, koja je u Staljingradu i prestala postojati. Tisak NDH je njemački poraz kod Staljingrada uglavnom pretvorio u pobjedu. Iz napisa u novinama NDH posredno se moglo uočiti posljedice sovjetskih pobjeda i napredovanja Crvene armije za istočnoeuropske zemlje. To se uočava kroz poljsko i finsko pitanje u tisku NDH. Uz opširna i originalna tumačenja, posebno o poljskom pitanju, koje postaje dominantna vanjskopolitička tema tiska NDH, (predočavajući slučaj Katyn, sastanak velike trojice u Teheranu, stvaranje vlade po sovjetskom izboru /Lublinski odbor/, Varšavski ustanak i sovjetske pobjede u Istočnoj Europi) ipak na kraju, za razliku od njemačkog ratnog cilja, uočava – obnovu poljske državnosti u predratnim granicama. Tisak NDH prati diplomatske i političke obrate oko izlaza Finske iz rata, te se može zaključiti kako mir za Finsku u rujnu 1944. na sovjetski način – postaje paradigma sudbine malih naroda. I dok Finska izlazi iz rata NDH, unatoč političkim previranjima, i dalje ostaje čvrsto uz III. Reich. Iz svega proizlazi da su pored suprotnosti što su među Saveznicima postojale oko političkih ciljeva u Istočnoj Europi prevladavali tonovi neuvažavanja interesa malih naroda koji su žrtve velikih sila. Autor dalje prati niz događanja i njihovog odjeka kao što su: napredovanje zapadnih Saveznika na Sjevernoafričkom i Talijanskom bojištu, iz kojega tisak NDH nudi razna nadmetanja između SAD (američkog imperijalizma) i zapadnoeuropskih Saveznika (Francuske i V. Britanija); zatim niz pitanja oko pada Italije i kapitulacije Italije, s posebnim posljedicama po NDH te odnosu Saveznika prema Narodnooslobodilačkom pokretu (NOP-u) predvođenim KPJ; tumačenje tiska NDH međusavezničkih odnosa u vezi sa savezničkim konferencijama na vrhu u Casalanci, Quebecu i Moskvi te Teheranu, te koliko su one bile bitne i utjecale na političke i vojne događaje na području NDH (Teheran i Drugo zasjedanje AVNOJ-a); prijepori oko „druge fronte“ i invazija na Normandiju u lipnju 1944. što predstavlja prekretnicu

na Zapadnom bojištu; posljedice savezničkog napredovanja i Sporazum Tito-Šubašić, te uspostavljanja jugoslavenske komunističke vlasti u Beogradu; o „nepremostivim prijemorima“ i razdorima među Saveznicima na kraju rata, posebno u vezi s Krimskom konferencijom (4.-12.II.1945.) i zasjedanjem OUN-a u San Franciscu (25.IV.-26.VI.1945.), te pokušaja da se NDH pozicionira za separatne pregovore (uključujući oko uvjeta predaje) sa zapadnim Saveznicima i poraz Njemačke i svršetak rata u Europi te zaključno u tisku NDH o NDH i zapadnim Saveznicima 6.V.1945. godine.

U **četvrtom dijelu – Zaključak** autor sažima rezultate svojih istraživanja, te donosi uzkratice i objašnjenja, popis literature, izvorne građe i novina, sažetka i ključnih riječi na hrvatskom i engleskom jeziku, životopis autora i sadržaj.

Autor je na kraju ustvrdio da je u tom razdoblju tisak NDH bio u isključivoj promidžbenoj funkciji ustaškog režima, i to njemačkih i ustaških ratnih planova. Preko izgrađenog sustava državnih tijela vršena je višeslojna politička kontrola tiska NDH i tako osiguravao unificirani model informiranja u najutjecajnijim tjednicima i dnevnicima. Ratna izvješća u tisku NDH ponekad su bila isključivo njemačke i talijanske informacije, doku su vijesti posvećene Saveznicima selektirane i iz tiska drugih osovinskih zemalja, ali i tiska neutralnih europskih zemalja te neprijateljskih Savezničkih zemalja, kako bi se dobilo na vjerodostojnosti novina. Vanjskopolitički sadržaj tiska NDH je, prema autoru, u najvećoj mjeri bio ustaški pogled na Saveznike, odnos Saveznika i NOP-a, te posljedice odluka velike trojice na NDH i sile Osovine, uz nastojanje da se dokaže ispravnost vojno-političkog vezanja NDH za Njemačku i Italiju, prikaže ustaška revolucija kao borba za hrvatsku državu, a NOP kao velikosrpsku pobunu protiv hrvatske države pod vodstvom komunista podržanih od SSSR. Pa iako je prikaz europskih i sjevernoafričkih zbivanja u tisku NDH bio iskrivljen, te su se porazi Osovine prikazivali kao pobjede, ipak se i iz njega moglo vidjeti pobjedničko napredovanje Saveznika, zaključuje autor. Savezništvo između SSSR-a, V. Britanije i SAD u tisku NDH je bilo definirano „kao neprirodna kolaboracija plutokracije i komunista, interesna alijansa kojoj je cilj porobljavanje malih naroda i međusobno preotimanje kolonija“, za što im služi primjer Poljske i Finske te odluke savezničkih konferencija. Autor konstatira da od Teheranske konferencije, za razliku od drugih novina u NDH, *Spremnost*

je nešto slobodnije pisala o zapadnim demokracijama, a što je bilo usporedo s mogućim političkim promjenama u NDH 1944. i u proljeće 1945. kada je dio ustaških prvaka ispitivao mogućnost približavanja NDH V. Britaniji i SAD-u, a politički vrh planirao povlačenje iz zemlje pred prodorom Titove Jugoslavenske armije i predaju zapadnim Saveznicima, što je 6.V.1945. u kolumni objavila *Spremnost* te prenijeli ostali zagrebački listovi.

Iznijeti kratak sadržaj rukopisa knjige doc.dr.sc. Alana Labusa, „**Politika i novine u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj**“, ukazuje na njegovu zanimljivost, složenost i važnost u vremenu prekretnica na bojištima u korist Saveznika i poraza sila Osovine, preko kapitulacije Italije i na kraju Njemačke, sa svim onim odražajima na zbivanja u NDH kao i kako politički ustaški režim utječe na pisanje novina o tim događajima. Zbog svega toga smatram da je rukopis knjige važan s obzirom na problematiku i sadržaj koji obrađuje. Knjiga je plod višegodišnjih autorovih istraživanja i nastavak njegovih ranijih radova.

Što se tiče njegove izvornosti dovoljno je reći da je izrađen na osnovi istraživanja dokumentarne građe u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu, iz nekoliko fondova NDH (npr. Glavno ravnateljstvo za promidžbu pri Predsjedništvu vlade NDH; Državni izvještaji i promidžbeni ured; Izvještajni ured pri Novinskom odsjeku u Ministarstvu vanjskih poslova NDH; Hrvatska dojavna služba; Republički sekretarijat unutrašnjih poslova SRH i Služba državne sigurnosti), te niza objavljenih savezničkih dokumenata, dijela dnevnih i periodičnih listova NDH, te memoarske, monografske i druge literature. Po svom metodološkom pristupu obrađen je na znanstveni način. U njemu su sumirani rezultati suvremene historiografije o politici u glavnim novinama NDH i njihovom pisanju o Saveznicima 1943.-1945., ali i rezultati autorovih višegodišnjih znanstvenih istraživanja arhivske i druge građe te literature. O tome svjedoči i 888 bilješki koje prate tekst te korištene 102 knjige i 30 članaka, 9 novina NDH te osam neobjavljenih izvora međunarodne građe, koji se mogu za koje to interesira provjeriti. To ukazuje i na kvalitetu same knjige, koja je pisana uobičajenom metodom znanstvenog rada na području historiografije, po čemu se razlikuje od mnogih drugih. Knjiga tako po svom sadržaju i izvornosti te kvaliteti predstavlja novi doprinos našoj suvremenoj historiografiji u obradi izuzetno složene, osjetljive i značajne problematike politike NDH. Svatko tko se bude bavio poviješću NDH u tome razdoblju

neće moći zaobići ovu knjigu Alana Labusa. Zato smatram da je knjiga društveno potrebna i relevantna, ne samo u zemlji već i u inozemstvu, kako zbog svog sadržaja tako i radi povijesne istine o toj problematici. No, kako gotovo uvijek na interpretacije pojedinih autora postoje primjedbe, moguće je to i ovdje, zato ova knjiga istodobno može poslužiti i kao poticaj za moguća dalja istraživanja i cjelovitu objektivnu znanstvenu obradu povijesti NDH 1941.-1945., za što sada postoje potrebite pretpostavke i osjeća se prijeka potreba.

ZAKLJUČAK

Iz iznjetoga možemo zaključiti kako rukopis doc.dr.sc. Alana Labusa, „**Politika i novine u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj**“, u kojem on vrlo zanimljivo i iscrpno na pregledan način na jednom mjestu prikazuje ključne svjetske ratne događaje i analizira pisanje ustaškog tiska NDH o savezničkoj antihitlerovskoj koaliciji od kraja 1942. do kraja rata 1945. godine, ali i odnos NDH prema NOP-u, predstavlja novi izvorno znanstveni i vrijedan rad. U njemu se, uz rezultate suvremene historiografije, autor posebice služio arhivskim izvorima te analizom nekoliko glavnih dnevnika i tjednika NDH, čime je zaokružio i upotpunio rezultate i svojih dosadašnjih istraživanja o toj problematici. Vrijedi istaknuti da pri-

Ideja povijesne utemeljenosti i brige za sadašnje stanovnike (ur. Višnja Goljački), Nakladnik: Grad Zaprešić, 2015., 255 str.

Ova monografija je zanimljivi prikaz Grada Zaprešića u svim fazama njegovog razvoja od prvog spominjanja naselja do danas. Njoj su prethodila slična nastojanja koja su obuhvaćala neke aspekte zaprešićke povijesti i gradskog života (primjerice Stambeno-komunalna monografija Zaprešića, brojna izdanja Matice hrvatske, monografije škola ili pojedinih umjetnika), dok je ovo prvo nastojanje da se Zaprešić cjelovito opiše i predstavi.

Knjiga započinje pregledom prošlosti Zaprešića od najstarijih podataka, preko srednjeg vijeka do dvadesetog stoljeća. Opisana su ratna i međuratna vremena, a s posebnom pažnjom su obrađena događanja iz Domovinskog rata te su navedeni svi Zaprešićani koji su dali život u obrani Hrvatske. Na kraju ovog povijesnog prikaza zabilježen je osnutak Grada Zaprešića i početak njegovog samostalnog gradskog života. U nastavku su opisana i oslikana prirodna bogatstva, gospodarstvo i turizam. Upravo u ovom dijelu je naglasak na perspektivama i

kaze događaja i analize pisanja tiska NDH o Saveznicima autor potvrđuje primarnim izvorima i literaturom, donoseći pritom i pojedina različita stajališta. Knjiga je rezultat višegodišnjeg autorovog strpljivog rada i truda, a o čemu svjedoči obim knjige, broj bilješki, korištenih izvora te literature. Time je autor dao novi doprinos našoj suvremenoj historiografiji u obradi jednog značajnog segmenta iz izuzetno složene, osjetljive i značajne problematike NDH, te ona može istodobno poslužiti i kao izvor, temelj i poticaj za eventualna daljnja istraživanja i cjelovitu objektivnu znanstvenu obradu povijesti NDH.

Prema naprijed iznjetome, rukopis knjige doc.dr.sc. Alana Labusa, „**Politika i novine u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj**“, po svojoj originalnosti, izvornosti i znanstvenoj utemeljenosti predstavlja nov, vrijedan, sadržajan, koristan, profesionalno i stručno pisan tekst, te novi i daljnji doprinos našoj suvremenoj historiografiji o problematici NDH.

dr.sc. Zdravko Dizdar
 Hrvatski institut za povijest
 Zagreb, Hrvatska

očekivanom budućem razvoju Zaprešića. Monografija obiluje opisima i fotografijama arhitektonskog nasljeđa s naglaskom na dvorcima i njihovim perivojima. Predstavljene su, također, i sve župne crkve. Nastavlja se prikazom ključnih osoba, organizacija i manifestacija koji su zaslužni za kulturu i obrazovanje u Zaprešiću. Monografija završava sportom i rekreacijom, prikazom duge sportske tradicije i velikih rezultata u sadašnjem vremenu.

Monografija, dakle, započinje predstavljanjem bana Josipa Jelačića i kronološkim prikazom života na području današnjeg Zaprešića, od prvog spominjanja mjesta do danas. Ovo povijesno utemeljenje zaprešićkog identiteta se ponavlja u ostalim dijelovima monografije i jasna je urednička poruka da Zaprešić svoj unutrašnji život duguje prethodnim generacijama i njihovoj ostavštini. Na toj razmjeri lokalnog identiteta, dinamične sadašnjosti i obećavajuće budućnosti gradi se cijeli njezin sadržaj. Iz takvog pristupa je jasno vidljiv i osobni odnos urednice i autora, koji Zaprešiću ne pristupaju kao neutralni promatrači, već kao angažirani lokalpatrioti koji žele svoj grad prikazati u najljepšem svjetlu. Izdvojeni su ključni događaji, pojedinci i organizacije koji obilježavaju prošlost, važni su u sadašnjem